

Akt most állanak férfiorok delén és még gyermekkorukból emlékeznek a halálát kísérő nemzeti gyászra, ime megérték születésének százéves évfordulóját. A dátum — 1844 — ködös, szinte valószínűtlen messzeségben lévőnek hat. A második világháború tüztengeréből nézzünk rá; s át keil pillantanunk az első világháború füstfellegein, a század első évtizedének válságai, a századforduló, a múlt század utolsó évtizedei, kiegyezést a megelőző abszolutizmuson, a szabadságharc bukásán, a 48-at közvetlenül megelőző éveken, európai viszonylatok szerint pedig egy eseményekben páratlanul gazdag világtörténelmen, hogy képzeletünkben visszaérjünk 1844-ig. E száz év alatt európai események és irányzatok hihetetlen bősége váltakozott egyebek közt a művészetben is. Amikor Munkácsy megszületett, tetőpontján állt a festészi akadémizmus, amikor meghalt, akkor viszont már szinte teljes számban szerepeltek a ma is meglévő s részben még ma is újtóknak számító modern irányzatok. Munkácsy nagyságát éppen az mutatja, hogy a nemzetközi életben oly egyeduralmon lévő és szervezett iránynak, mint amilyen az akadémizmus is volt, idejében tudott páratlan világsikereket elérni, tudott hozzájárulni merevvé lett látóhatárainak szétrobbantásához s ugyanakkor halála óta eltelt négy évtized sem tudta elmosni alkotásainak a maga idejében való jelentőségét és sikereit.

Tagadhatatlan, hogy közben volt egy nagy devalválódási korszaka is a közzéemlény előtt Munkácsy nevének és műveinek. Mi magunk is néztük őt bizonyos mértékű kiábrándultsággal. De ez éppen olyan végtelen és igazságtalan szemlélet volt, mint az ezzel szembenálló mindenáron rajongani-akarás azért, hogy „Munkácsy dicsőséget szerzett a nagyvilágban a magyar névnek.” Munkácsy nem szorult rá arra, hogy ennek torzító, fényes ködön át nézzük, de túlzás vele szemben az a fanyalgás is, amely abba akar belekapaszkodni, hogy „Munkácsy ma már nem modern.” Hát igen, ma már nem modern, de vajon ki modern azok közül, akik vele egyidőben éltek és festettek? És ugyan ki lesz modern hetven év múlva a maiak közül, nemzeti és nemzetközi viszonylatban? Viszont nézzük csak meg Munkácsynak mintegy hetven évvel ezelőtt festett egyik képét, a siralomházban busuló legényt, annak valamely vázlatát, vagy eredeti nagyságban festett kópiáját. Az óriási kép a maga tizenhét alakjával még mindig él. Az bizonyos, hogy ma — sok okból — nem festenek ilyen „elbeszélő tonusú” festményt, majdnem egy képre vitt regényjelenetet, pláne nem tizenhét alakkal, busuló legénnyel, öködő zsandárokkal, odagyúlt bámulókkal és szörnyülködőkkel, fiatal anyával és lihegve megálló kíváncsi ifjúval. Ha mai festő akarná megalkotni ezt a témát, valószínűleg egyetlen alakot festene meg és nem lehetetlen, hogy csak egyetlen arcot s benne és körülötte a közelgő erőszakos halál irracionális és misztikus sötétsége rémlenék, a halál-félelmen át eltorzult tárgyak merednének köröskörül. A modern művészet belehelyezné magát az ábrázoltba és úgy igyekeznék tárgyat színekkel és formákkal megragadni. De Munkácsy nyilvánvalóan nem ezt akarta, hanem az életnek és a társas környezetnek tarka csoportját akarta körébe festeni, a továbbélők rémületével és kíváncsiságával akarta ábrázolni, hogy a siralomház foglya hamarosan meghal. Ezt meg is valósította. Nemcsak ezen a képen, hanem többi képein is.

A ma számára ott éled új életre Munkácsy, hogy óriásméretű festményeinek nagy részét a magyar nép életének jelenetét ábrázolta, még pedig ő ábrázolta ezt először: a romantikus elbeszélő-mód ellenére is élményekből és hitelesen. Mint ahogy Petőfi a költészet számára fedezte fel a magyar köznépi életet, azonképpen Munkácsy a festészetben tette meg ezt. Van valami jellegzetes abban, hogy az egyiket Petrovics Sándornak keresztelték, a másikat Lieb Mihálynak, mind a kettő a magyar köznépi élet és életformái át s még öntudatlan élményvilágának hatásait hasonlított magyarrá és mind a kettőnek művészetében az Alföld éles napfénye világít.

Igen, Munkácsy képein ugyanama árnyéktalanul erős, szárazpárájú világítás é, ami Petőfinék mondjuk az „Alföldhöz” írt versében. Vagy Petőfinék az a verse, amelyben „a négy ökör lassacskán ballagott”; ugyanolyan kipointirozottan romantikus elbeszélő-módu, mint Munkácsy minden zsánerképe. De térjünk vissza a Munkácsy-képeknek az alföldi naptól való megvilágítottságára: ez a fény Munkácsy gyermekkorának napfénye s azt nem feledte el a német festővárosok és Párizs akkor még mesterséges megvilágítású műtermeiben sem. Ő egyszerűen ebben a fényben uszva látta maga körül a világot mindvégig. Becsüljük meg ezért is: ezt az

alföldi fényt vitte pikurájával világszóló sikerekhez s ne feledjük el, hogy a szemnek és a látásnak megvan a maga magyarsága. Az a Domenico Theotocopuli, akit El Greco néven minden korok legnagyobb spanyol festőjeként tart számon a művészettörténet és aki krétai görög volt: éppen azzal lett spanyollá, hogy egyedül a kasztíliai táj megvilágítási módjai szerint tudta látni a világot.

Nem véletlen az sem, hogy a német iskolák után Párizsban aratta legnagyobb művészi sikereit Munkácsy, az ottani nagy Salon-ok egyikén volt első képe — éppen a „Siralomházban” s Párizs szinte kezdeményezően nyújtotta ki kezét feléje és művészi életének vezetői úgy hívták, valósággal kényszerítették Párizsba: az ottani festészi élet változatosságát az adta meg, hogy a minden francia tájról odagyúlt festők ehozták magukkal tájuk sajátos látásmódját és megvilágítottságát: ki a délfrancia homokmezők sivatagi napsütését, ki Lotharingia ezüstzöld visszfényét, ki a vörös és zöld foltokat a normandiai tájban, ki a breton félsziget ködét. Megérezték, hogy Munkácsy egy más európai táj megvilágítási és látásbeli valójait adja, ugyanolyan természetesen és magától értetődően, mint ők a magukét. Vagy mint a németalföldi festők a maguk feledhetetlenül barna és zöldes tónusaival hazájuk földjének rőtbarra és csatornáinak zöld vizét. Munkácsy látása ugyanúgy alföldi magyar, mint ahogyan a Breugheléké holland, vagy Claude Lorrainé francia. Ma: ebben kell látnunk magyarságát, vagyis nemcsak abban, hogy a magyar köznépi életének jeleneteit is festette.

Ugyanolyan sajátosan és annak számára, aki nem élte, utánozhatatlan magyar fény az övé, mint amilyen magyar — csak egy másik magyar táj színei és árnyalatai szerint — Szinyei Merse két leghíresebb képe. Ez a két kép is — a Pacsirta és a Majális — azért aratott akkora sikert a világban, mert az megérezte, hogy egy sehol másutt nem derengő gyengéd táj lelkét és a felette uszó páras napfényt ragadta meg a festő, a sárosi magyar réteket. Munkácsy viszont az Alföldjét, ahol gyermekkorát töltötte és átszenvedte.

Ezen a világgal megismertetett és ott diadalra vitt sajátosan „alföldi” fényen kívül mit adott a világnak festményei tárgyában? Olyan újat, ami lényegesen hozzáadott volna valamit kora élményvilágához: kétségtelenül nem adott. A magyar népelet képein kívül adott egy burkolt — de szenvedélyes és fájdalmas — önvallomást, persze a maga módján: megfestette a vak Milont, amint költeményét diktálja két megilletődött és elragadott lánynak. A vágy van ebben a képen, hogy ő is nyugodtan, a szeretet és bámulat ihletésével körülvevő módon alkothasson, ami nem adatott meg neki egy őt és munkáját becsúgyóan adminisztráló keménykezü feleség mellett, úgyhogy bele is örült az elszigeteltségbe és magányba. „Novella” — mondták az utána élő nemzedékben kritikusai erről a képről. Pedig Munkácsy Miltonja még is élő hatásának ez a titka: a vak Milton itt Munkácsy, aki szeretett volna ugyanúgy alkotni egy puha otthonban, de hát üzemmel kellett válnia.

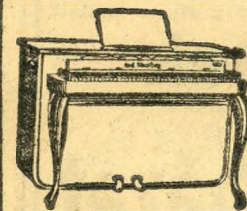
Alkotott még egy nagyon emberi Krisztust, a Pilátus előtti képen; az óriási kép nem is Isten Fiát ábrázolja igazi élményszerűséggel, hanem inkább az emberi hatalmakat, rosszindulatokat és gyűlölségeket, amelyekkel szemben állt: akkor is nagy mű és szép mű. A tizenkilencedik század egyik legnagyobb szerű kísérlete realiztikusan ragadni meg az Evangéliumok egyik leglélegzetfójtóbb jelenetét. Ez a realizmus nemcsak századé, hanem ismét egy másik nemzeti tulajdonság: magyar realizmus. Benső szemlélete szerint Munkácsy ebben a képében igazán magyar. Magyarabb, mint a honfoglalás nagy jelenetét mutató képen. Ma ezt — „Honfoglalás” — érezzük leghalványabbnak. Bár — ki tudja, nem hamarosan-e — jöhet még kor, amely ezt a nemzetet ezeréves ünnepére adott festményét is nagyon megérti majd. Hisz ez van benne: egy nemzet bámulja és csodálja meg ebben a képen önnön mivoltának egyik legnagyobb és legművészebb alkotását — önnön államát, államalkotó képességének emel a képpel monumentumot. Azonkívül éppen arról a képről még egyet! Vegyük ki képzeletben a magyar művészeti alkotások sorából, tételizzük fel, hogy nem jött volna létre, — nos: nélküle nehezen tudnók elképzelni a ma monumentális történelmi festészetét. Nem azért, mintha Munkácsy Honfoga-

lása Aba Novák székesfehérvári freskóhoz vezető ut lenne, hanem azért a magyar történelmi festészetnek ezt az utat is ki kellett próbálnia. Munkácsy itt realiztikusabb és modernebb is, mint a romantikus Benczur Vajk megkeresztelésével, Thököly menekülésével és hasonlókkal. A Honfoglalással tehát Munkácsy adott nemzetének ünnepi ajándékon kívül festői értelemben is valamit: egy végigvitt, utolsó fejlődési pontjait vitt irányt, amely után — bárhonnét is kiindulva — de újat kellett kezdeni!

„Műlő divat-sikereket ért csak el!” — írta róla fanyarul valaki, mégpedig nagyon sokat számító toll és kéz, azt kutatva, milyen a hírnök a világban. Igaz, ilyeneket is ért el. De képei amerikai és európai muzeumok megfizethetetlen képei máig is, ő pedig a világ akkori művészeti fővárosában mutatta meg — Szinyei Mersét jóval megelőzve — az egyik magyar táj megvilágításbeli és látásbeli mágiáját és hozzájárult ahhoz, hogy utána mások színekkel és ecsettel mást és másképpen is elmondhassanak mint amit ő elmondott.

Időszerű katonai kérdésekről tájékoztatta a felsőház véderő bizottságát Csataj honvédelmi miniszter

A felsőház véderő bizottsága szombaton, február 13-én délelőtt tizenegy órakor József főherceg, tábornagy elnöklésével ülést tartott. A véderő bizottság ülésén — amelyen a kormány részéről megjelent Csataj Lajos honvédelmi miniszter, Keresztes-Fischer Ferenc belügyminiszter, Bornemisza Géza iparügyi miniszter, Radocsay László igazságügyminiszter és báró Bánffy Dániel földmívelésügyi mi-

Kicsi, pompás o

Klaviano
kis zongora

MOGYORÓSSY
hangszergyár. Budapest, Rákóczi-ut 71.

Hangolást és javítást szabályszerűen készít.

Ez volt a történelmi szerepe. Ezt jól szolgálta és minden idegszálát odaadta érte. Ez a nagysága és ez az, aminek világító ereje el nem mulhat számunkra!

niszter — a bizottság csaknem minden tagja résztvevett.

A felsőház véderő bizottságának ülésén a honvédelmi miniszter az időszerű katonai kérdésekről nyilatkozott és adott részletes tájékoztatást.

Tekintettel a felszólalók nagy számára, az ülést két órakor felfüggesztették, majd délután öt órakor a késő esti órákig folytatták.

Egyházművészet a lakásban

Hamvas Endre általános érseki helytartó nyitotta meg a Belvárosi Művészeti Szalon kiállítását

A most folyó művészeti évad egyik legvárhatóbb s legkellemesebb meglepetése a Belvárosi Művészeti Szalon (Szervita-tér 2.) egyházművészeti kiállítása. Kellemes és meglepetés is nem tárgyánál fogva volt, nem azért, mert művészeti magánvállalkozás egyházművészeti terület felé fordul érdeklődésével, hanem azért, mert nem is voltunk elkészülve arra, hogy az egyházművészeti munkáknak ilyen válogatottan szép, komoly gyűjteményét lehet valahol így együtt találni. „Egyházművészet a lakásban” hirdette a kiállítás címe egyszerűen és szerényen s az ember azt hitte volna, hogy szenteltvíztartókat és az iparművészet hasonló vallásos jellegű termékeit találja ott. Helyettük negyvennégy művésznék sajátkezűleg alkotott 123 egyéni művét találja a látogató, modern egyházművészetünk alkotóinak egyik legtermékenyebb és legtehetségezőbb fiatal csoportját, képekkel, szobrokkal — csak néhány nevet említsünk: Bányai Odón, Basilides Bernát, Báthory Juliát, Biai Föglein Istvánt, Buzi Barnát, ifj. Czene Bélát, Feszty Masát, Gádor Istvánt, Hikády Erzsébetet, Jankó Jánost, Marsovskyné Szirmay Illyt, Mattioni Esztert, Ohmann Bélát, Ósz Dénest, Pándi Kiss Jánost, Pekáry Istvánt, Ruzicskai Györgyöt, Szikláné Lám Ilonát, Szörédi Ilonát, Tóth Gyulát. A kiállítás minden egyes művészt és minden egyes tárgyat tulajdonképpen meg kell emlegetni és be kellene írni.

Egyházi szempontból maga dr. Hamvas Endre budapesti általános érseki helytartó adta placetjét a kiállításra és anyagára. Ő is nyitotta meg a kiállítást.

— Családi szentély és háziszentély — mondotta — ne csupán szavak legyenek, hanem igazi kifejezői a lakók hitének és mintegy őrhelyei a keresztény erkölcsnek. Ezért kell örömmel és meglepedéssel üdvözölni a jelen kiállítást, amely a lakásokba szánt egyházművészeti alkotásokat mutatja be a közönségnek. Sajnos, lakásaink egyházművészeti díszítési szegények. Kevés értékű másolatok és tömeggyártmányok vannak elterjedve, melyek foglalkoztatják az ipart, de nem a művészetet. Lehet, hogy ez is oka annak, hogy műveltebb köreink házában a vallásos tárgyú képek és szobrok eltűntek, vagy a lakás valamely rejtett zugába szorultak. Viszont művészeink egyik legfőbb és legmélyebb hirdetője a vallásnak. Igen kívánatos tehát, hogy hívő közönségünk és a művészek egymásra találjanak. Egy már csaknem megszokott hagyományoknak kell újra felélednie nemcsak azért, hogy

a festészet és szobrászat vallásos ága felvirágozzék, hanem azért is, hogy az otthonok szépsége és jó szelleme is erősödjék.

A kiállítás különben a maga törzanyagában: a magyar művészetpolitika római iskolájának is és a legmélyebben magyar élményeket magába olvasztó új-klasszikus irányának diadala. Külön meg kell említeni Basilides Barna mesteri Angyali üdvözlését, ifj. Czene Béla Megváltóját és Keresztelő Szent Jánosát; Feszty Masa Madonnája a kis Jézussal érdekes kísérletnek látszik inkább. Édes és magyar tarkasággal tündölkölnek Gádor István kerámiai. Egyre ősbibben magyarrá s egyre tömörebben klasszikusakká válnak mindazok az alkotások, amelyek Hikády Erzsébet kezéből kikerülnek; Istokovits Kálmán kivételével talán senki sem kezeli a temperát úgy, mint ő. A nehéz anyag és nehéz módszer vezérlatok eszközévé és módjává válik keráziában, ragyogóbbá és stilusosabbá, mint az olaj s ugyanakkor megtartja a legaprólékosabb részletek kihozására is alkalmas éles körvonalait. Szent Margitja, ismert Badacsonyi Madonnája általunk most először látott három osztatu Dunántuli Madonnája a kiállítás legragyogóbb darabjai és feltűnést keltett az a képe, amely a Jézus Szive témát vonja bele remek biztonsággal s a modern embernek szóló módon, a nehéz feladatban teljesen kikerülve a giccsét a modern egyházművészet témakörébe. Mattioni Eszter szép izléses eredeti, mint mindig, Molnár C. Pál újszövetségi tárgyú kisebb képei a festők jellegzetes művészeinek legértékesebb, legfinomabb termékei közül valók. Ósz Dénés három szárnyasoltára meglepetés. Itt a festők sorában említjük meg Pekáry István három faliszőnyegét éppen azért, mert szőnyegváltukban is tökéletes festmények; kompozíciókban, modernségben akármelyik világkiállításon megállanák helyüket! A kiállítás egyik meglepetése Ruzicskai György, mint egyházművész. Keresztlevétele talán nyugtalan. De van egy sokszorosított szánt szénrajzszorozata, az Örömhír, amely az Angyali üdvözléttől kezdve a Mennybemenetelig mutatja végig az Evangéliumnak, az Örövendetes Hírnek eseményeit; modern ember számára hozza szinte megapintható közelségbe az üdvösség történetének eseményeit. Nagyon finom a már régóta nem szereplő Szikláné Lám Ilona egy temperája. Mindenki tetszéssel áll meg Szörédi Ilona három képe előtt. Egy színes tusráján Szent Ferenc prédikál a madaraknak, szénrajzán Szent Cecíliaja szép és őszinte alkotás, Szent Margitot ábrázoló akvarellje a legjobb megfogásai közé tartozik a Szent Margit-ábrázolásoknak.

A szobrászok közül említsük fel Buzi Barnát, Csucs Ferencet, Györy Dezsőt, Jankó János remek Krisztusát, Ohmann

Porszívógépek nagy raktára. SZENCZER
Csere, alkatrészek. * Service. * Hőpalackok. 31
Villamosági szakszolgálat
VORÓSMARTY-UTCA
Telefon: 427-678